DERS KUTUSU
DERSKUTUSU.COM

ÇALIŞMA KÂĞIDI
6. Sınıf · Sosyal Bilgiler · 11. Hafta

Ad Soyad: _____
Sınıf / No: _____
Tarih: _____

Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletlerinin (Asya Hun, Kök Türk, Uygur) Coğrafi, Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri (SB.6.3.1)

SB.6.3.1.a-b: Türklerin ana yurdu olan Türkistan'ın (Orta Asya) coğrafi özelliklerinin konargöçer yaşam tarzı, hayvancılık ve sanat üzerindeki etkisini sorgulayabilme · SB.6.3.1.c: Asya Hun, I. ve II. Kök Türk ile Uygur devletlerinin siyasi gelişmelerini, yönetim anlayışını (kut, töre, kurultay) ve ordu sistemini karşılaştırabilme · SB.6.3.1.ç-d: İlk Türk devletlerinin yazı, edebiyat (Orhun Yazıtları), bilim (12 Hayvanlı Takvim), madencilik ve dokumacılık alanlarında medeniyete katkılarını çıkarımlayabilme

HATIRLAYALIM

- Orta Asya'nın bozkır iklimi nedeniyle Asya Hun ve Kök Türkler hayvancılıkla uğraşmış, yaylak-kışlak arasında konargöçer yaşamış, keçe çadırlarda (yurt/otağ) barınmış ve taşınabilir sanat eserleri üretmiştir.
- Asya Hun Devleti tarihte bilinen ilk Türk devletidir (Teoman; Metehan döneminde Onlu Sistem). Kök Türkler «Türk» adını kullanan ilk devlettir (Bumin Kağan; II. Kök Türk'te Orhun Yazıtları). Uygurlar yerleşik hayata geçen ilk Türk devletidir.
- Devlet yönetiminde Kut anlayışı (yetkinin Gök Tanrı'dan gelmesi), Töre (yazısız hukuk), Kurultay (danışma meclisi, Hatun'un katılımı), İkili Teşkilat (Doğu-Batı) ve Ordu-Millet anlayışı hâkimdir.

1 EŞLEŞTİRME

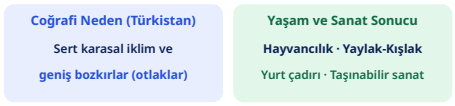
Sol sütundaki ilk Türk devletleri kavramlarını sağ sütundaki doğru açıklamalarıyla eşleştiriniz.

☐ 1. Kut Anlayışı
☐ 2. Töre
☐ 3. Onlu Teşkilat
☐ 4. Orhun Yazıtları

a) Metehan'ın MÖ 209'da kurduğu ve modern ordulara temel olan askeri sistem
b) Kağan dâhil herkesin uymak zorunda olduğu yazısız Türk hukuk kuralları
c) II. Kök Türk döneminde dikilen, Türk tarihinin ilk yazılı edebi metinleri
d) Devleti yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından kağana verildiğine inanılması

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

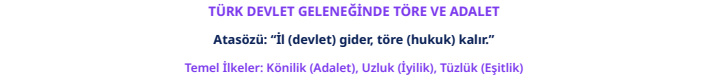
Görseldeki "Türkistan Coğrafyası ve Yaşam Şeması"nda boş bırakılan sonuç kutusuna aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi **uygun değildir?**

Ⓐ Yaylak ve kışlaklar arasında konargöçer bozkır yaşamının benimsenmesi
Ⓑ Barınak olarak keçeden yapılmış taşınabilir yurt (otağ) çadırlarının kullanılması
Ⓒ Sanat eserlerinin halı, kilim ve kemer tokası gibi taşınabilir eşyalardan yapılması
Ⓓ Asya Hun döneminde etrafı yüksek surlarla çevrili tapınak ve saraylar inşa edilmesi

3 KISA CEVAP

Görseldeki "Hukukun Üstünlüğü Kartı"nda yer alan «İl (devlet) gider, töre kalır» atasözünü ve kağanın da töreye uymak zorunda olmasını hukuk

4 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki ilk Türk devletleri kartlarını inceleyerek tablodaki eksik devlet adı ve Türk tarihindeki "ilk" özelliği hücrelerini

Türk Devleti	Önemli Hükümdarları	Türk Tarihindeki «İlk» Özelliği
1. Asya Hun Devleti	Teoman, Metehan	
2. I. ve II. Kök Türk Devleti	Bumin, Kutluk, Bilge Kağan	
	Kutluk Bilge Kül, Bögü Kağan	
4. II. Kök Türk (Kutluk)	Bilge Kağan, Kül Tigin, Tonyukuk	

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

İlk Türk devletlerinin yönetim, ordu, ekonomi ve kültür özellikleriyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Kağanın eşi olan Hatun'un (Katun) Kurultay toplantılarına katılması ve elçi kabul etmesi kadına verilen değeri gösterir.	☐	☐
İlk Türk devletlerinde vatan savunması dışarıdan para karşılığı tutulan ücretli askerler tarafından yapılırdı.	☐	☐
Pazırık Kurganı'ndan çıkan Pazırık Halısı dokumacılığın, Esik Kurganı'ndan çıkan Altın Elbiseli Adam madenciliğin kanıtıdır.	☐	☐
Ölülerin sevdiği eşyalarıyla birlikte «kurgan» adı verilen mezarlara gömülmesi ahiret inancının varlığını gösterir.	☐	☐
On İki Hayvanlı Türk Takvimi Ay yılı esasına göre Çinliler tarafından yapılmış, Türkler astronomiyle hiç ilgilenmemiştir.	☐	☐

6 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutuda verilen uygun tarihi kavramlarla tamamlayınız.

Ötüken | İpek | ordu-millet | ziggurat | Kurultay

1. Asya Hun ve Kök Türk devletlerine başkentlik yapan kutsal merkez _____ şehridir.
2. İlk Türk devletlerinin Çin'den Avrupa'ya uzanan ve hâkim olmak için mücadele ettikleri ticaret yoluna _____ Yolu denir.
3. Siyasi, askeri ve ekonomik devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclise _____ (Toy) adı verilir.
4. Kadın-erkek eli silah tutan her Türk'ün asker sayılması anlayışına _____ anlayışı denir.

7 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki Orhun Yazıtları alıntısında Bilge Kağan'ın sözleri ilk Türk devletlerindeki hangi yönetim anlayışını **doğrudan** kanıtlar?

ORHUN YAZITLARI · BİLGE KAĞAN ANITI (735)

"Türk milleti için gece uyumadım, gündüz oturmadım;
çıplak milleti giydirdim, fakir milleti zengin kıldım."

A) Ülkenin Doğu ve Batı şeklinde ikili teşkilatla yönetildiğini
B) Halkın refah ve mutluluğunu gözeten «sosyal devlet» anlayışını
C) Yerleşik yaşama geçilerek tapınak mimarisinin geliştirildiğini
D) Taht kavgalarını önlemek için veraset sisteminin kaldırıldığını

8 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki arkeolojik ve bilimsel miras kartlarından hangisinin ilişkili olduğu alan karşısında **yanlış** verilmiştir?

1. Pazırık Halısı En eski düğümlü halı	2. Altın Elbiseli Adam Esik Kurganı · Zırh
3. 12 Hayvanlı Takvim Güneş yılı · Astronomi	4. Sulama Kanalları Uygur tarım faaliyeti

A) 1. Kart: Pazırık Halısı — Dokumacılık ve hayvancılık sanatı
B) 2. Kart: Altın Elbiseli Adam Zırhı — Maden işlemeciliği ve kuyumculuk
C) 3. Kart: 12 Hayvanlı Türk Takvimi — Astronomi ve gök bilimi
D) 4. Kart: Uygur Sulama Kanalları — Konargöçer çadır hayvancılığı

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki "Metehan ve Vatan Bilinci" kartında Metehan'ın komşu devlete kendi atını verdiği hâlde çorak toprak parçasını vermeyi reddetmesinin nedenini

METEHAN'IN VATAN TOPRAĞI ANLAYIŞI

Komşu devlet Metehan'dan önce değerli atını, sonra çorak bir toprağı ister.
Metehan: "Toprak devletin temelidir ve milletin malıdır; onu kimseye veremem!"

10 SIRALAMA

Görselde verilen ilk Türk devletlerindeki siyasi ve kültürel gelişmeleri tarihsel kronolojik sıraya göre (en eskiden en yeniye)

MÖ 209 · Hun	552 · I. Kök Türk	682 · II. Kök Türk	744 · Uygurlar
Metehan & Onlu Sistem	Bumin Kağan kurdu	Kutluk & Orhun Anıtları	Yerleşik yaşam & Matbaa

☐ 744 yılında kurulan Uygur Devleti'nin yerleşik hayata geçerek şehirler kurması ve matbaayı kullanması
☐ Asya Hun hükümdarı Metehan'ın MÖ 209 yılında orduda Onlu Teşkilatı kurarak Türk boylarını birleştirmesi
☐ Kutluk (İlteriş) Kağan'ın Çin esaretine son vererek 682'de II. Kök Türk Devleti'ni kurması ve Orhun Yazıtları'nın dikilmesi
☐ Bumin Kağan'ın 552 yılında «Türk» adını taşıyan ilk devlet olan I. Kök Türk Devleti'ni kurması

11 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki "Kök Türkler ve Uygurlar Karşılaştırma Tablosu"na göre aşağıdaki yargılardan hangisine **ulaşılamaz?**

Kök Türk Devleti	Uygur Devleti
• Yaşam: Konargöçer (Yurt çadırı)	• Yaşam: Yerleşik (Şehir, saray, tarım)
• 38 harfli Kök Türk Alfabesi	• 18 harfli alfabe, kâğıt ve matbaa

A) Yaşam tarzının değişmesi Uygurlarda kalıcı mimari eserlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.
B) Her iki Türk devleti de kendilerine özgü alfabe kullanarak yazılı kültür ürünleri bırakmıştır.
C) Kök Türklerde temel geçim kaynağı tarım iken, Uygurlarda yalnız konargöçer hayvancılıktır.
D) Uygurların kâğıt ve hareketli harfli matbaayı kullanması bilimsel ve kültürel gelişimi hızlandırmıştır.

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarındaki kavramları kutulara yazınız. Numaralı harflerle "ilk Türk devletlerinde önemli meselelerin görüşüldüğü danışma meclisi" adını bulunuz.

İlk Türklerde ölülerin eşyalarıyla gömüldüğü oda biçimli mezar
Yerleşik hayata geçerek tarım ve matbaayı geliştiren ilk Türk devleti
Devlet ve toplum düzenini sağlayan yazısız Türk hukuk kuralları
Yönetme yetkisinin Gök Tanrı tarafından kağana verildiğine inanılması
Kurganların etrafına dikilen insan biçimli mezar taşları
Asya Hun ve Kök Türk devletlerine başkentlik yapan kutsal merkez
İlk Türk devletlerinde hükümdara verilen unvanlardan biri
Konargöçer Türklerin keçeden yaptıkları taşınabilir çadır, otağ

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____